

του παρουσιάζονται ευρήματα από την Τελική Νεολιθική περίοδο έως και τους βυζαντινούς χρόνους.

Ναός Αγίου Δημητρίου – Τάφος Γεώργιου Καραϊσκάκη (9)

Ο ναός ιδρύθηκε το 1806 και ανήκει στον τύπο της βασιλικής με τρούλο. Ο δεσποτικός θρόνος και ο άμβωνας είναι έργα του Γιαννούλη Χαλεπά, ενώ οκτώ αγιογραφίες φέρουν την υπογραφή του Σαλαμίνιου ζωγράφου Πολυχρόνη Λεμπέση. Λίγο πριν ξεψυχήσει μετά τη μάχη του Φαλήρου (1827), ο οπλαρχηγός Γεώργιος Καραϊσκάκης εξέφρασε την επιθυμία να ταφεί εδώ. Ο τάφος του, στο εσωτερικό του ναού, είναι επισκέψιμος.

Ναός Αγίου Μηνά (10)

Αφιερωμένος στον πολιούχο της πόλης της Σαλαμίνας, ο μητροπολιτικός ναός ιδρύθηκε το 1869. Για την κατασκευή του χρησιμοποιήθηκε αρχαίο οικοδομικό υλικό. Κοσμεύεται με έργα του Γιαννούλη Χαλεπά και του Πολυχρόνη Λεμπέση.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ 4

Μονή Παναγίας Φανερωμένης (11)

Η Μονή δεσπόζει σε ένα τοπίο με ελαιώνες και πευκοδάσος. Η ίδρυσή της συνδέθηκε με τον κτήτορα και ανακαινιστή της, Όσιο Λαυρέντιο, μετά την εύρεση της ομώνυμης εικόνας στα τέλη του 17ου αι. Στο καθολικό της συνδυάζει στοιχεία δυτικής και βυζαντινής αρχιτεκτονικής. Ο πλούσιος εικονογραφικός της διάκοσμος (3.597 μορφές) φιλοτεχνήθηκε το 1735 από τον αγιογράφο Γεώργιο Μάρκου και ομάδα μαθητών του.

Οικία Άγγελου Σικελιανού (12)

Ένας από τους παλιούς ανεμόμυλους του νησιού υπήρξε το οίκημα όπου έζησε ο ποιητής με τη σύζυγό του Άννα από το 1938 έως το 1949. Από το 2006 λειτουργεί ως μουσείο και φιλοξενεί αντικείμενα από τη ζωή του ζευγαριού.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ 5

Τύμβος Σαλαμινομάχων (13)

Στη θέση Μαγούλα, στο ακρωτήριο Κυνόσουρα, δεσπόζει ο Τύμβος των Σαλαμινομάχων, τμήμα του οποίου έχει αποκαλυφθεί. Πρόκειται για κυκλική λίθινη κατασκευή, δομημένη από πώρινους λίθους, προερχόμενους από κοντινό αρχαίο λατομείο. Το μνημείο κοσμεύεται από χάλκινο άγαλμα που φιλοτέχνησε ο γλύπτης Αχιλλέας Βασιλείου.

Παλιά πόλη στα Αμπελάκια (14)

Τα Αμπελάκια ήταν πρωτεύουσα του νησιού κατά τους κλασικούς χρόνους και γνώρισαν μεγάλη οικονομική άνθηση. Έχει εντοπιστεί τμήμα του τείχους της αρχαίας πόλης καθώς και κατάλοιπα αυτής, συμπεριλαμβανομένου του αρχαίου λιμανιού στον όρμο του οποίου εκτυλίχθηκε η Ναυμαχία της Σαλαμίνας. Στην Παλαιά Αγορά της πόλης έχουν διατηρηθεί χαρακτηριστικά δείγματα της νεότερης αρχιτεκτονικής του Αργοσαρωνικού, χαμηλές και δίπατες οικίες αθηναϊκού τύπου και χριστιανικοί ναοί με εντοιχισμένο αρχαίο οικοδομικό υλικό. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η οικία της οικογένειας Καλογιάννη.

Εικόνα εξωφύλλου: Edward Dodwell, «Η Μονή της Παναγίας Φανερωμένης στη Σαλαμίνα» (λεπτομέρεια). Από το *Views in Greece, from Drawings by Edward Dodwell Esq. F.S.A &c., Rodwell and Martin, Λονδίνο 1819.*

Κάτω: Το βυζαντινό ναύδριο του Αγίου Ιωάννη του Καλυβίτη. Φωτ.: Εύη Μικρομάστορα.

1 Σπήλαιο του Ευριπίδη	8 Αρχαιολογικό Μουσείο Σαλαμίνας
2 Ελληνιστικό Ιερό Διονύσου	9 Ναός Αγίου Δημητρίου – Τάφος Γεώργιου Καραϊσκάκη
3 Κυκλωτερές ταφικό μνημείο	10 Ναός Αγίου Μηνά
4 Μονή Αγίου Νικολάου στα Λεμόνια	11 Μονή Παναγίας Φανερωμένης
5 Άγιος Ιωάννης ο Καλυβίτης	12 Οικία Άγγελου Σικελιανού
6 Μυκηναϊκή Ακρόπολη των Κανακίων	13 Τύμβος Σαλαμινομάχων
7 Λαογραφικό και Ναυτικό Μουσείο Σαλαμίνας	14 Παλιά πόλη στα Αμπελάκια

Για να περιηγηθείτε στο νησί μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το διάγραμμα. Για να ακούσετε ή να κατεβάσετε το αρχείο της ηχητικής ξενάγησης σκανάρετε με το κινητό σας το QR code που βρίσκεται αριστερά ή πληκτρολογήστε το σύνδεσμο: <https://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2019/03/Salamina.mp3>

Το ιστορικό νησί της Σαλαμίνας έχει συνδέσει το όνομά του με την ξακουστή Ναυμαχία του 480 π.Χ., με το βασιλιά του Αίαντα, τον δεύτερο μετά τον Αχιλλέα στην ανδρεία και διασημότερο αυτόχειρα της αρχαιότητας, αλλά και με τον τραγικό ποιητή Ευριπίδη.

Η πρωιμότερη ανθρώπινη παρουσία στο νησί χρονολογείται στη Νεότερη Νεολιθική περίοδο (5300–4500 π.Χ.). Επιφανειακές έρευνες και συστηματικές ανασκαφές έχουν αποδείξει εμπεριστατωμένα τη συνεχή κατοίκηση του νησιού από τη Νεότερη Νεολιθική έως και τους γεωμετρικούς χρόνους. Ιδιαίτερα πλούσια ήταν τα μυκηναϊκά (1550–1100 π.Χ.) και τα γεωμετρικά (900–700 π.Χ.) νεκροταφεία. Οι αρχαιολογικές μαρτυρίες για την Αρχαϊκή περίοδο (700–480 π.Χ.) είναι, έως τώρα τουλάχιστον, πενιχρές. Κατά την Κλασική περίοδο (490–323 π.Χ.) η πρωτεύουσα του νησιού μεταφέρθηκε για εμπορικούς λόγους στα Αμπελάκια, κοντά στον Πειραιά και στην Αθήνα. Η οικονομική άνθηση του νησιού αντικατοπτρίζεται στις πολυάριθμες επιτύμβιες στήλες της πλούσιας νεκρόπολης των κλασικών χρόνων.

Κατά την Ελληνιστική περίοδο (323–30 π.Χ.) στο νησί εγκαταστάθηκε μακεδονική φρουρά (318 π.Χ.). Το 227 π.Χ. η Σαλαμίνα απελευθερώθηκε από τη μακεδονική κυριαρχία και κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους (30 π.Χ.–330 μ.Χ.) ακολούθησε την παρακμιακή πορεία της Αθήνας. Ο Πausanίας τον 2ο αι. μ.Χ. περιγράφει το νησί ως έρημο. Αναφέρει τα ερείπια της Αγοράς, το ναό του Αίαντα με το εβένινο άγαλμά του, το ναό της Αρτέμιδος, το ναό του Κυχρέα και το Τρόπαιο της Ναυμαχίας.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ 1
Σπήλαιο του Ευριπίδη (1)

Στη νότια Σαλαμίνα, σε υψόμετρο 115 μ., ανοίγεται σπήλαιο που αγναντεύει τον όρμο των Περιστεριών. Έχει συνολικό βάθος 47 μ. και αποτελείται από δέκα χώρους. Το σπήλαιο γνώρισε έξι περιόδους διαφορετικής χρήσης από την Τελική Νεολιθική περίοδο έως και τη Φραγκοκρατία. Μελαμβαφής σκύφος του ύστερου 5ου αι. π.Χ. με χαραγμένο το όνομα του Ευριπίδη, που βρέθηκε στο σπήλαιο, συνηγορεί υπέρ της ταύτισής του με το ησυχαστήριο του ποιητή.

Ελληνιστικό Ιερό Διονύσου (2)
Πρόκειται για αυτόνομο κτηριακό συγκρότημα,

01

02

- 01 Το Κυκλοτερές ταφικό μνημείο στις Κολώνες. Φωτ.: Εύη Μικρομάστορα.
- 02 Το σπήλαιο του Ευριπίδη στα Περιστέρια. Φωτ.: Εύη Μικρομάστορα.
- 03 Το σπίτι στο οποίο έζησε από το 1938 έως το 1949 ο Άγγελος Σικελιανός. Φωτογραφικό αρχείο ιστότοπου Salamina Press.
- 04 Όψη της παλιάς πόλης των Αμπελακίων. Φωτ.: Εύη Μικρομάστορα.

03

04

αποτελούμενο από ιερό με τετράγωνο ναίσκο και αύλειο λατρευτικό χώρο με κτιστό θρανίο, καθώς και κρηναία εγκατάσταση. Ήταν σε χρήση από τα μέσα του 3ου έως και τον 2ο αι. π.Χ. Προοριζόταν πιθανότατα για τη συλλατρεία Διονύσου–Ευριπίδη.

Κυκλοτερές ταφικό μνημείο (3)
Στη θέση Κολώνες, στην κορυφή του ακρωτηρίου, βρίσκεται μνημειακού χαρακτήρα οικοδόμημα, που προοριζόταν για οικογενειακός τάφος. Η κατασκευή του κατά το ισόδομο τραπεζιόσχημο σύστημα, χωρίς τη χρήση συνδετικού υλικού, ενισχύει τη χρονολόγησή του στον 4ο αι. π.Χ.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ 2
Μονή Αγίου Νικολάου στα Λεμόνια (4)
Βρίσκεται στη νοτιοδυτική πλευρά του νησιού, στο δάσος των Κανακίων και σε υψόμετρο 250 μ. Ιδρύθηκε το 1742. Στο καθολικό της Μονής, του τύπου της μονόκλιτης βασιλικής, το τέμπλο κοσμούν τέσσερις φορητές εικόνες του Αθηναίου ζωγράφου του 18ου αι., Ιωάννη Αθανασίου. Αρχαία κατάλοιπα έχουν εντοπιστεί στον περιβάλλοντα χώρο της.

Άγιος Ιωάννης ο Καλυβίτης (5)
Μονόχωρο τρίκογχο, τρουλωτό ναύδριο, εξαιρετικό δείγμα της αθηναϊκής βυζαντινής αρχιτεκτονικής του 10ου αι. μ.Χ.

Μυκηναϊκή Ακρόπολη των Κανακίων (6)
Αναπτύσσεται σε παράλιο έξαρμα της περιοχής Κανάκια, στο νοτιοδυτικό τμήμα του νησιού. Χρονολογείται στον 13ο αι. π.Χ. Περιλαμβάνει κύριο ανακτορικό συγκρότημα με δίδυμο μέγαρο 750 τ.μ. καθώς και κτήρια βιοτεχνικού χαρακτήρα.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ 3
Λαογραφικό και Ναυτικό Μουσείο Σαλαμίνας (7)
Στεγάζεται στο Δημαρχείο του νησιού. Οι πλούσιες συλλογές του εικονογραφούν τον καθημερινό βίο των Κουλουριωτών του 18ου και 19ου αι. Το συστεγαζόμενο Ναυτικό Μουσείο περιλαμβάνει αντικείμενα από τη μακραιώνη αλιευτική, ναυτική, πολεμική και εμπορική παράδοση του νησιού.

Αρχαιολογικό Μουσείο Σαλαμίνας (8)
Βρίσκεται στην παράλια ζώνη του Αγίου Νικολάου. Στεγάζεται σε ένα από τα δέκα εξατάξια σχολεία που ίδρυσε ο Ιωάννης Καποδίστριας. Στις αίθουσές